خون
فصلنامه پژوهشی
زمستان ۸۳ سال ۱ شماره ۲

بررسی اپیدمیولوژیک بیماری‌های قابل انتقال با ترانسفوزیون در اهداکنندگان خون روزهای تاسوعا و عاشورای ۱۳۸۱ اردبیل

دکتر شهرام حبیب زاده[۱] ، دکتر بهنام داورنیا[۲] ، دکتر امین بزاز عطایی[۲]
دکتر سعید باقرزاده[۲] ، دکتر غلامرضا حمید خلق[۲]

چکیده

سابقه و هدف

بیماری‌های قابل انتقال از طریق خون به دلیل مرگ ومیر و از کارافتادگی بالا دارای اهمیت به‌سزایی هستند که در این میان عوامل عفونی از قبیل هپاتیت B ، هپاتیت C و HIV نقش مهمی دارند.

مواد وروش‌ها

نوع مطالعه مقطعی است و به‌منظور شیوع عوامل عفونی از نظر HBsAg، HCV Ab و HIV Ab و نیز بررسی انگیزه اهدای خون در اهداکنندگان، پرسش‌نامه‌ای شامل ۵۱ سؤال تنظیم و توسط ۴۴۱ نفر از اهداکنندگان خون به روش سرشماری تکمیل گردید. نتایج توسط نرم‌افزار آماری SPSS مورد تحلیل قرار گرفت.

یافته‌ها

در این میان شیوع کلی میزان HBsAg و HCV Ab مثبت به‌ترتیب ۱/۴ درصد و ۰/۲ درصد به‌دست آمد و موردی از HIV Ab گزارش نشد. اکثریت اهداکنندگان (۹۲ درصد) انگیزهٔ مذهبی داشتند اما اقلیتی از افراد اهداکننده (۷ درصد) سابقهٔ قمه‌زنی در گذشته داشته‌اند که در این میان یک نفر از آنان HBsAg مثبت و یک نفر HCV Ab مثبت بودند. ۸۳ درصد افرادی که HBsAg مثبت بودند سابقهٔ اهدای خون داشته‌اند.

نتیجه گیری

مطابق بررسی‌های انجام شده، تاکنون تحقیق جامعی جهت بررسی شیوع واقعی عوامل عفونی قابل انتقال از طریق خون انجام نشده است. در این مطالعه شیوع این عوامل در بین اهداکنندگان روزهای تاسوعا و عاشورا از نظر هپاتیت B، ۱/۴ درصد به‌دست آمد که کمتر از میزان شیوع این عامل در تحقیقات قبلی (۱/۷ درصد تا ۱/۸ درصد) در بین جمعیت شهری و روستایی می‌باشد. اما عدد به‌دست آمده از میزان شیوع HBsAg در بین اهداکنندگان روزهای معمولی سال در اردبیل، که ۹۳ درصد می‌باشد، بیشتر است و این نشان‌دهندهٔ لزوم انجام اقدامات لازم جهت توسعهٔ فرهنگی و هم‌چنین اهمیت مشاوره و غربالگری بهینه بیش از پیش می‌باشد.

کلمات کلیدی: **بیماری‌های قابل انتقال از طریق انتقال خون، هپاتیت B، هپاتیت C، HIV**

۱ – مؤلف مسؤول: متخصص عفونی– استادیار دانشگاه علوم پزشکی اردبیل
۲ – پزشک عمومی– مرکزتحقیقات سازمان انتقال خون ایران و پایگاه منطقه‌ای اردبیل

[Downloaded from bloodjournal.ir on 2026-11-19]

مقدمه

هدف اصلی این بررسی، برآورد میزان شیوع بیماری‌های قابل انتقال از طریق خون در بین اهداکنندگان خون روزهای تاسوعا و عاشورا سال ۱۳۸۱ بود. طی ۳۰ سال گذشته، ویروس‌هایی که عامل ایجاد هپاتیت B، ایدز و هپاتیت C هستند شناخته شده‌اند ولی امروزه خطر آلودگی با هر کدام از این ویروس‌ها در نتیجهٔ تزریق خون بسیار ناچیز است (۱). خون به‌عنوان عنصر نجات‌بخش و قابل اهدا، در عین حال که باعث تجدید حیات در گیرنده می‌شود، گاه عامل ابتلا به بیماری‌های صعب‌العلاج یا غیرقابل درمان نظیر ایدز است.

در صورت ابتلا به هر کدام از این عوامل عفونی، علاوه بر صرف هزینه‌های درمانی زیاد، در اکثریت موارد نیز نتیجهٔ اقدامات درمانی موفقیت‌آمیز نمی‌باشد. از این‌رو بایستی تلاش در جهت کاستن از میزان ابتلا به بیماری‌های قابل انتقال خون از طریق فرآورده‌های خونی به‌صورت جدی صورت گیرد.

میزان شیوع واقعی در جامعه تا به‌حال در کشور به‌دست نیامده است و برای به‌دست آوردن میزان شیوع آنان در جامعه احتیاج به حجم نمونه زیاد می‌باشد.

در مطالعه‌ای که برای تعیین شیوع اپیدمیولوژیک بیماری هپاتیت B در بیمارستان شرکت نفت در تهران صورت گرفته است، ۶۰۰ نفر از کارکنان که هیچ‌گونه سابقه‌ای از واکسیناسیون هپاتیتB نداشته مورد بررسی قرارگرفتند که در گروه پرخطرشیوع HBsAg مثبت، ۱/۸۳درصد محاسبه گردید(۲).

در تحقیقی که توسط زالی و همکارانش صورت گرفت، میزان شیوع HBsAg مثبت در بین جمعیت شهری و روستایی ۱/۷ درصد به‌دست آمد. در این تحقیق کاهش چشمگیری در میزان HBsAg مثبت در جمعیت ۲ الی ۱۴ سال (۱/۳ درصد تا ۱/۸ درصد) به‌دست آمده است که به‌نظر می‌رسد کاهش ناقلین هپاتیت B در گروه سنی کودکان در ایران، به‌دنبال برنامه واکسیناسیون برعلیه هپاتیت B حاصل گردیده است (۳). این کاهش در جمعیت روستایی چشمگیرتر از جمعیت شهری است که با توجه به پایین بودن سطح فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی روستا نسبت به شهر قابل توجه می‌باشد. این موضوع ممکن است به‌علت واکسیناسیون و پوشش مناسب‌تر در مناطق روستایی در زیرمجموعه‌های خانه بهداشت، باشد.

مواد و روش‌ها

جهت انجام مطالعهٔ مورد نظر یک مطالعه Cross-Sectional طراحی گردید. در بین اهداکنندگان روزهای تاسوعا و عاشورا سال ۸۱، پرسش‌نامه‌ای حاوی ۵۱ سؤال تهیه شد که مسایلی هم‌چون انگیزه اهداکنندگان، سابقهٔ پزشکی، تأهل، سن، جنس، میزان آگاهی از بیماری‌هایی نظیر هپاتیت، ایدز، سابقهٔ اهدای خون قبلی را دربر می‌گرفت و به روش سرشماری تعداد ۴۴۱ نفر از اهداکنندگان پرسشنامه‌ها را تکمیل نمودند.

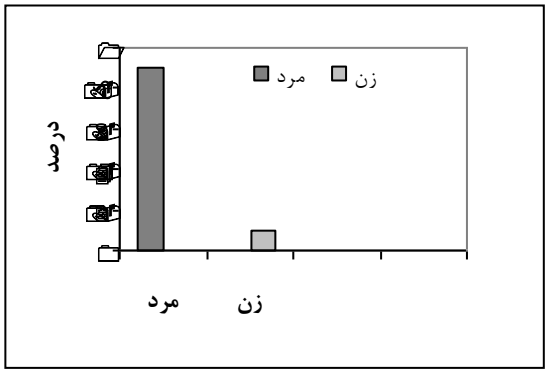
در مطالعه صورت گرفته درطی روزهای تاسوعا و عاشورا، هنگام تکمیل دونورفرم با مراجعه به کامپیوتر، اسامی اهداکنندگان جهت بررسی پیشینهٔ اهدا و نتیجهٔ آزمایش‌ها بررسی می‌شد که درصورت مثبت بودن آزمایش‌های قبلی، توسط پزشک اهداکننده، اهداکننده معاف می‌گردید و درصورت پذیرش، خونگیری به‌عمل می‌آمد. نمونه خون‌های اهدایی درآزمایشگاه سازمان انتقال خون از نظر عوامل عفونی هپاتیت B، هپاتیت C، HIV و RPR مورد آزمایش قرارگرفتند و سپس اطلاعات پرسش‌نامه‌ها به‌همراه نتیجهٔ آزمایش‌ها به کامپیوتر وارد گردیده و ازطریق نرم‌افزارSPSS مورد تجزیه و تحلیل قرارگرفت.

یافته‌ها

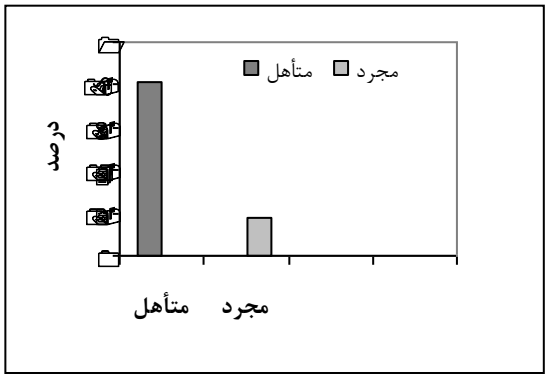
در کل دردو روز ۹ و۱۰ محرم، ۴۴۱ نفر ازاهداکنندگان وارد این مطالعه شدند که:

- ۹۰/۲ درصد مرد و ۹/۸ درصد زن بودند (نمودار۱).
- ۱۸/۱ درصد مجرد و ۱۸/۷ درصد متأهل بودند (نمودار۲).
- میانگین‌سنی اهداکنندگان۳۲سال ونمای آن۲۳سال بود.
- ۸۳/۷ درصد اهداکنندگان سابقهٔ اهدای قبلی داشتند (نمودار۳).

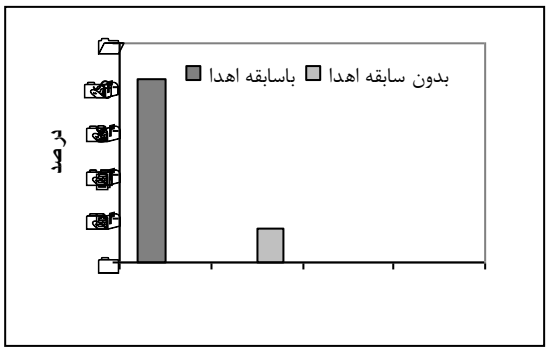
[Downloaded from bloodjournal.ir on 2026-11-19]

نمودار ۱ : فراوانی جنس

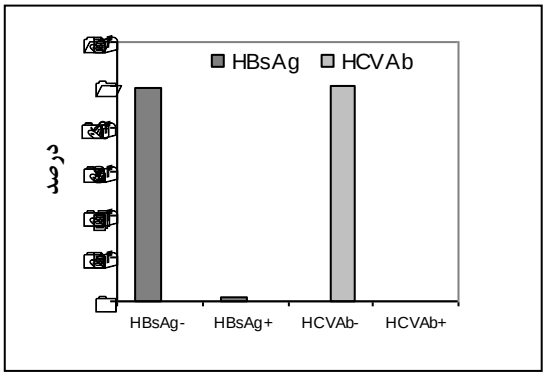

نمودار ۲ : وضعیت تأهل

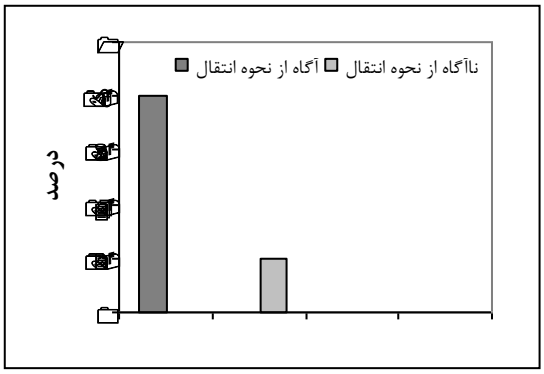

نمودار ۳ : سابقهٔ اهدای خون

- از نظر شغلی، ۴۷ درصد اهداکنندگان شغل آزاد، ۲۵ درصد کارمند و اکثریت قریب به اتفاق زنان، خانه‌دار بودند. ۸ درصد اهداکنندگان راننده بودند.
- شیوع کلی HBsAg مثبت در بین اهداکنندگان ۱/۴ درصد بود (نمودار۴).
- شیوع کلی HCVAb مثبت، ۰/۲ درصد بود (نمودار۴).
- مورد مثبت از نظر HIVAb و RPR (تأیید شده) گزارش نگردید.
- اقلیتی از افراد اهداکننده (۰/۷ درصد)، درگذشته سابقهٔ قمه‌زنی را داشته‌اند که در این میان تنها یک نفر HBsAg مثبت و یک نفر HCVAb مثبت بود.

نمودار ۴ : فراوانی نتایج HBsAg و HCV Ab مثبت

نمودار ۵ : میزان آگاهی از مسایل مربوط به انتقال ایدز

درصد اهداکنندگان آگاه از نحوهٔ انتقال بیماری ایدز با اهدای خون ۸۰/۳ درصد بود (نمودار۵). انگیزه‌های اهداکنندگان در این روزها به ترتیب جدول۱ بوده است.

جدول۱ : انگیزه اهداکنندگان

نذر اهدای خون	٪۵۲
اهدای خون به جهت شهادت امام حسین(ع) بدون نذر	٪۱۸/۱
احساس کار ثواب	٪۱۴/۳
تغییر رویه قمه‌زنی به اهدای خون	٪۷
احساس مفید بودن نسبت به هم‌نوع	٪۴/ ۱
اتفاقی	٪۳/۲

[Downloaded from bloodjournal.ir on 2026-11-19]

بحث

علیرغم انجام آزمایش‌های حساس غربالگری روی خون‌های اهدایی مردم و از طرف دیگر دقت در انتخاب اهداکنندگان خون و رعایت مقررات و ضوابط علمی برای گزینش اهداکنندگان، در سال‌های اخیر، هنوز خطر انتقال عوامل عفونی از طریق انتقال خون وجود دارد (۴). از آن‌جا که اکثریت افرادی که خون اهدا می‌کنند، افراد سالمی می‌باشند و از طرف دیگر افراد High Risk در مراحل مشاوره و معاینه معمولاً حذف می‌گردند، به‌نظر می‌رسد شیوع عوامل عفونی فوق‌الذکر در جامعه، بالاتر از میزان آن در بین اهداکنندگان باشد. همان‌طور که میزان HBsAg مثبت در مطالعهٔ زالی و همکاران، ۱/۷ درصد گزارش شده است، در این تحقیق شیوع HBsAg مثبت ۱/۴ درصد به‌دست آمد که با درصد شیوع این عامل در طی روزهای معمولی با فراوانی ۰/۹۸ درصد در بین اهداکنندگان خون اردبیل، اختلاف قابل توجهی دارد و نشان‌دهندهٔ سالم‌تر بودن خون‌های اهدایی در طی روزهای معمولی سال می‌باشد (۳). اختلاف به‌دست آمده می‌تواند ناشی از انگیزهٔ مذهبی اهداکنندگان باشد که در این روزها نسبت به سؤالات معمول مشاورهٔ قبل از اهدا، صادقانه جواب نمی‌دهند (جهت جلوگیری از مردود شدن) و لزوم توسعهٔ فرهنگی مؤثرتر در این زمینه را طلب می‌کند.

اختلاف میزان شیوع HCVAb مثبت دربین جمعیت مورد تحقیق (حدود ۰/۲۳ درصد) و اهداکنندگان روزهای معمول (حدود ۰/۱ درصد) نیز قابل توجه می‌باشد. در بین ۴۴۱ نفر اهداکنندهٔ مورد تحقیق، تنها برای یک نفر HCVAb مثبت گزارش گردید که سابقهٔ اهدای قبلی نیز داشت، ولی متأسفانه در سوابق اهدای خون مندرج در کامپیوتر (به‌دلیل نبودن سیستم شبکه‌ای در گذشته) ثبت نشده بود. در مطالعه‌ای که در مورد اهدای خون به‌دنبال حادثهٔ ۱۱ سپتامبر در آمریکا صورت گرفت، افزایش میزان شیوع HCVAb مثبت در بین اهداکنندگان با سابقهٔ اهدای خون مشاهده گردید که می‌تواند به‌دلیل شمار زیاد این اهداکنندگان و گذشت فاصلهٔ زمانی طولانی بین اهدای قبل و اهدای فعلی باشد و علاوه بر آن افزایش حساسیت آزمایش‌های فعلی می‌تواند دلیل افزایش تشخیص افراد مثبت ازنظر سرمی باشد (۵).

انگیزهٔ اصلی اهداکنندگان در روزهای عاشورا و تاسوعا، انگیزه‌های مذهبی (۹۲درصد) و کمک به هم‌نوع ۴/۲ درصد بوده است که نسبت به روزهای معمولی، مشارکت اهداکنندگان به دلایل کمک به بیماران و هم‌نوعان (۵۵ تا ۶۰ درصد) کاهش چشمگیری نشان می‌دهد. با توجه به سیاست سازمان جهت اخذ خون سالم و با اهتمام به این مسأله که انگیزه‌هایی به غیر از کمک به بیماران و نیازمندان به خون و فرآورده‌های خونی، می‌تواند سلامت فرآورده‌های خونی را با خطر مواجه سازد، باید به‌دنبال یافتن راه‌کارهایی جهت کاهش اهدای خون با انگیزه‌هایی غیر از انگیزهٔ کمک به بیماران و هم‌نوعان بود.

تعداد قابل توجهی از اهداکنندگان از نحوهٔ انتقال عوامل عفونی به‌خصوص ایدز اطلاع دارند که می‌توان با اطلاع‌رسانی بیشتر درصد این افراد را افزایش داد. نکتهٔ جالب این که میزان آگاهی از مسایل مربوط به انتقال ایدز در بین جمعیت اهداکنندهٔ روزهای معمولی سال در اردبیل بیش از ۵۰ درصد می‌باشد که در این مطالعه با درصد به‌دست آمده ۱۹/۷ درصد، اختلاف فاحشی را نشان می‌دهد. این اختلاف می‌تواند به علت اختلاف فرهنگی اهداکنندگان این روزها با روزهای دیگر باشد.

میزان HBsAg مثبت در بین افراد مجرد به مراتب بیشتر از افراد متأهل می‌باشد که نکته‌ای قابل توجه است. علل آن می‌تواند رعایت بیشتر مسایل بهداشتی توسط افراد متأهل، عدم تمایل به ازدواج افراد HBsAg مثبت، رعایت مسایل اخلاقی توسط افراد متأهل و هم‌چنین درصد بیشتر اعتیاد در افراد مجرد باشد.

[Downloaded from bloodjournal.ir on 2026-11-19]

منابع

1- McCleland DBL: Handbook of transfusion medicine, blood transfusion services of the United Kingdom. 3rd ed. 122-200.
2- http://www.AMS.as.ir.AIM/0031/hamidi0031.htrnl Sero-epidemiologic Survey of Hepatitis B markers in National Iranian Oil Company. NIOC Health Workers in Tehran Prior to Mass Vaccination.
3- http://www.Interacademic.net/IAM/IAMhome.nsf/ (attachment web)Zali.pdf. HBsAg- positivity Rate in Iran Following Hepatitis B Mass Vaccination.
٤- گروه مؤلفین سازمان انتقال خون ایران، درسنامهٔ اصول انتقال خـون در پزشکی، جلد ۲: ۸۷۸-۸۷۷
5- Burch JW, Davey R.J, and Linden J V: The September 11 2001 Disastor and the New York Blood Supply. Transfusion, 2002, 42: 1358-87.

[Downloaded from bloodjournal.ir on 2026-11-19]

Epidemiological evaluation of transfusion transmitted diseases in Ardabil in Tasoua and Ashoura 1381(2003)

Habibzadeh S.[1], Davarnia B.[2,3], Bazazataei A.[2,3], Bagherzadeh S.[2,3] , Hamid Kholgh G.R.[2,3]

[1]Ardabil Medical Sciences University
[2]Iranian Blood Transfusion Organization-Research Center
[3]Ardabil Regional Blood Transfusion Center

Abstract

Background and Objectives
Transfusion transmitted diseases (TTD) are of great concern because of their high mortality and morbidity rate among blood recipients; HBV, HCV and HIV are of the infectious agents playing an important role in this regard.

Materials and Methods
A cross-sectional study was conducted for estimation of TTD among blood donors in Tasoua and Ashoura (2003) in Moharram month, that is a religious month for Muslims, especially Shiites, and for evaluation of the motivation of 441 donors for blood donation. To this end, a questionnaire including 51 questions were prepared to be filled out by donors.

Results
HBsAg positive and HCV Ab positive prevalence rates were respectively 1.4 and 0.2%. Majority of donors have religious motivation (92%) but a minority cut their heads with dagger as a religious practice. 83% of HBsAg positive donors had a history of blood donation in the past.

Conclusions
Because common daggers may be used among religious people, probability of TTD can be high in these groups. Majority of HBsAg positive donors had a history of blood donation in the past and for an unknown reason probability of TTD in repeat donors was higher than first time donors.
The prevalence of HBsAg positive and HCVAb positive in ordinary blood donors in Ardabil Blood Transfusion Center is lower than their prevalence rate in Tasoua and Ashoura donors.

***Key words*:** Transfusion transmitted diseases, HBV, HCV, HIV

Correspondence: Habibzadeh S., MD, Assistant professor of Ardabil Medical Sciences University
Tel.: (+98451) 2236600; Fax : (+98451) 2230207
E-mail: *shahram.habibzadeh@yahoo.com*

[Downloaded from bloodjournal.ir on 2026-11-19]